

А. Підгородинська,

асистент кафедри кримінального процесу
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРАВОВА РЕГЛАМЕНТАЦІЯ ІНСТИТУТУ ВИЗНАННЯ ТА ВИКОНАННЯ ІНОЗЕМНИХ СУДОВИХ РІШЕНЬ В УКРАЇНІ

На сьогоднішній день міжнародне співробітництво в кримінальному процесі здійснюється в багатьох напрямках та формах, які безпосередньо регламентовані міжнародними договорами та в більшості випадків національними законодавствами держав. Однією з нових форм такого співробітництва є визнання та виконання іноземних судових рішень.

Розбудова правової держави залежить від ефективної роботи всіх гілок влади (зокрема, і судової). Запорукою ефективності цього процесу є визнання і виконання судових рішень, винесених судами України, на території інших держав та винесених іноземними судами і таких, що мають бути визнаними і мають виконуватись на території України. Вироки та інші рішення, що виносяться іменем України, повинні виконуватись, інакше підривається довіра до судової влади і до держави взагалі [1].

Слід зазначити, що, вбачаючи явну актуальність теми, у вітчизняній літературі практично немає наукових розробок з цього питання. Так, зазначеними питаннями займаються А. Г. Маланюк, Я. Тростянська. Серед іноземних авторів, які зробили внесок у розвиток інституту визнання та виконання іноземних судових рішень, можна виділити таких, як П. Н. Бірюков, А. І. Бойцов, О. Г. Волеводз, В. Ш. Табалдієва, О. В. Панюшкіна.

На сьогоднішній день Україна є учасницею багатьох двосторонніх угод та багатосторонніх договорів з питань міжнародного співробітництва в кримінальному процесі взагалі і визнання та виконання іноземних судових рішень

зокрема. Ці договори умовно можна розділити на такі види: 1) про боротьбу з окремими видами злочинів; 2) про взаємну правову допомогу; 3) про передачу засуджених до позбавлення волі осіб для відбування покарання в країні громадянства; 4) про видачу [2, 344].

Вважаємо, що в контексті викладеної вище позиції такі договори доцільно розділяти залежно від сфери впливу на: міжнародно-правові договори загально-го характеру (універсальні договори); договори з питань боротьби з окремими видами злочинів; договори, які регламентують питання окремих форм міжнародного співробітництва у сфері кримінальної юстиції; окремо можливо виділити міжнародно-правові договори щодо взаємної правової допомоги в кримінальних справах (в широкому розумінні).

Міжнародними договорами, що регулюють інститут визнання і виконання іноземних судових рішень у кримінальних справах, є, зокрема, Європейська конвенція про міжнародну чинність кримінальних вироків від 28.05.1970 р. [3] (ратифікована Україною із заявами і застереженнями Законом від 26.09.2002 р.; набув чинності 12.06.2003 р.) [4]; Конвенція про передачу засуджених осіб від 21.03.1983 р. [5] (відповідний закон про приєднання від 22.09.1995 р.) [6] і Додатковий протокол до неї від 22.09.1995 р. [7] (ратифікований 03.04.2003 р.) [8]; Європейська конвенція про порушників від 13.12.1957 р. [9] (ратифікована законом від 16.01.1998 р. [10]) з двома Додатковими протоколами до неї; Європейська конвенція про на-

гляд за умовно засудженими або умовно звільненими правопорушниками від 30.11.1964 р. [11] (закон про приєднання від 22.09.1995 р.) [12]; Конвенція про передачу провадження в кримінальних справах від 15.05.1972 р. [13] (Україна приєдналась до нього згідно із Законом від 22.09.1995 р.) [14]; Конвенція про передачу осіб, які страждають психічними розладами, для проведення примусового лікування 1997 р. (діє між державами — учасницями СНГ) [15].

Серед важливих питань при розгляді визнання і виконання рішень іноземних судів у кримінальних справах — питання про їх юридичну силу. Згідно з ст. 124 Конституції України, обов'язковими для виконання на всій території України є лише судові рішення, які ухвалені судами іменем України [16]. Таким чином, юрисдикція судів іноземних держав не може поширюватись на територію України і, відповідно, судові рішення однієї держави є чинними тільки на її території і не мають правових наслідків на території іншої держави без згоди останньої. Таку згоду держави можуть надавати шляхом укладання міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких має бути надана їх органами законодавчої влади. Згідно з ст. 124 Конституції України та ст. 19 Закону України «Про міжнародні договори України» чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України. Таким чином, міжнародні договори, що регулюють визнання і виконання судових рішень іноземних судів у кримінальних справах, ратифіковані парламентом, є частиною національного законодавства України.

Крім того, в Законі України «Про судоустрій і статус суддів» від 07.07.2010 р. закріплено, що судові рішення інших держав є обов'язковими до виконання на території України за умов, визначених законом України відповідно до міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України [17]. Зрозуміло, що, виходячи з цих положень, в Україні

мають визнаватися та виконуватися рішення іноземних судів, в тому числі і у кримінальних справах. Але проблема постає при посиланні на закон, що мав би визначати порядок та умови провадження у визнанні та виконанні іноземних судових рішень.

В ст. 81 Закону України «Про міжнародне приватне право» від 23 червня 2005 р. визначено, що в Україні можуть бути визнані та виконані рішення іноземних судів у кримінальних справах у частині, що стосується відшкодування шкоди та заподіяних збитків [18].

Законом України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансування тероризму» в п. 10 ст. 22 зазначається, що в Україні відповідно до міжнародних договорів України та законів України визнаються вироки (рішення) судів, рішення інших компетентних органів іноземних держав, що набрали законної сили, стосовно осіб, які мають доходи, одержані злочинним шляхом та щодо конфіскації доходів, одержаних злочинним шляхом, або еквівалентного майна, що знаходиться на території України [19].

Проектом Кримінально-процесуального кодексу України визначаються загальні умови, підстави та процесуальний порядок визнання та виконання іноземних судових рішень, однак таке визнання та виконання відбувається виключно з метою передання засудженої особи для подальшого відбування покарання у державу її громадянства (ст. 598 Проекту КПК України).

Особливої уваги, з огляду на необхідність забезпечення виконання зобов'язань, взятих Україною під час вступу до Ради Європи у зв'язку з тим, що Україна набула членства у низці європейських конвенцій з питань кримінального судочинства (зазначені міжнародно-правові договори були визначені вище), займає Інструкція про порядок виконання європейських конвенцій з питань кримінального судочинства. Остання була розроблена у 1999 році Міністерством юстиції України та затверджена спільно з Генеральною проку-

ратурою України, Службою безпеки України, Міністерством внутрішніх справ, Верховним Судом України, Державною податковою адміністрацією України, Державним департаментом України з питань виконання покарань. Слід зазначити, що на той час вона створила новий механізм виконання визначених в ній міжнародних договорів і надала змогу врегулювати на внутрішньодержавному рівні повноваження кожного органу, що задіяний в цьому процесі, однак з часом виникла необхідність в редагуванні Інструкції, що пов'язувалось з внесенням відповідних змін до законодавства в 2001 р., 2011 р. та з накопиченням певної практики.

На сьогоднішній день, незважаючи на внесення доповнень у Кримінально-процесуальний кодекс України щодо екстрадиції, міжнародної правової допомоги в кримінальних справах та перейняття кримінального переслідування, механізм виконання на території України деяких міжнародних договорів у кримінальних справах залишається у сфері регулювання саме Інструкції. З нашого погляду, таке положення потребує змінення. Адже така важлива сфера діяльності держави як міжнародне співробітництво в частині регламентації її окремих видів (форм) залишається поза увагою законодавця. Зокрема, визнання та виконання іноземних судових рішень як частина провадження при передачі засуджених осіб не врегульовано і до сих пір. Вважаємо, що у світлі перспективи прийняття нового Кримінально-процесуального кодексу України є необхідність саме в ньому прописати процесуальні норми, які б закріпили єдиний законодавчий механізм міжнародно-правових відносин у кримінальних справах, в тому числі реалізації окремих положень міжнародних договорів.

Таким чином, в Україні існує певна правова база, спрямована на регламентацію інституту визнання та виконання іноземних судових рішень. Вона представлена в основному чинними для України міжнародно-правовими договорами, а також національним законодавством.

Ключові слова: міжнародне співробітництво, правова допомога, визнання та виконання іноземних судових рішень.

Інститут визнання та виконання іноземних судових рішень досить широко застосовується на сьогоднішній день як в зарубіжній, так і у вітчизняній практиці. Чинний Кримінально-процесуальний кодекс належним чином не регулює зазначений інститут. Відповідне регулювання відбувається безпосередньо міжнародними багатосторонніми та двосторонніми договорами, які ратифіковані Верховною Радою України, а також деякими законодавчими актами та Інструкцією про порядок виконання європейських конвенцій з питань кримінального судочинства. Відмічається наявність проблем, пов'язаних саме з такою неврегульованістю, та пропонується вирішення останніх в новому кримінально-процесуальному кодексі України.

Інститут признания и исполнения иностранных судебных решений достаточно широко используется как в зарубежной, так и в отечественной практике. Действующий Уголовно-процессуальный кодекс Украины этот институт должным образом не регулирует. Соответствующая регламентация осуществляется международными договорами, ратифицированными Верховной Радой Украины, некоторыми законами, а также Инструкцией о порядке исполнения европейских конвенций по вопросам уголовного судопроизводства. Отмечается наличие проблем, связанных с ненадлежащей правовой регламентацией и предлагается их разрешение в новом УПК Украины.

The institute of the confession and execution of foreign court decisions is widely enough used both in foreign and in home practice. The operating code of criminal procedure of Ukraine does not regulate this question properly. The appropriate regulation comes true by the

international agreements, ratified by Verchovna Rada of Ukraine, some laws and also by Instruction about the order of execution of European conventions on questions of criminal trial. There are some problems, which are linked with the unproper legal regulation and their permission is offered in the new code of criminal procedure of Ukraine.

Література

1. Обідіна І. Ф. Питання виконання рішень судів України у цивільних справах (в тому числі аліментів) та вироків у частині цивільного позову на територіях іноземних держав, з якими існують міжнародні угоди про правову допомогу та правові відносини [Електронний ресурс] / І. Ф. Обідіна. — Режим доступу : <http://www.minjust.gov.ua>

2. Панюшкіна О. В. Международно-правовые нормы, регламентирующие признание и исполнение приговоров иностранных судов // Вестник ВГУ. Серия права. — 2008. — № 1. — С. 344.

3. Європейська конвенція про міжнародну дійсність кримінальних вироків від 28 травня 1970 р. // Міжнародні договори України про правовідносини та правову допомогу. Двосторонні та багатосторонні міжнародні договори : офіц. вид. — К. : Вид. дім «Ін Юре». — С. 698.

4. Про ратифікацію Європейської конвенції про міжнародну дійсність кримінальних вироків : Закон України від 26 верес. 2002 р. № 172-IV // Міжнародні договори України про правовідносини та правову допомогу. Двосторонні та багатосторонні міжнародні договори : офіц. вид. — К. : Вид. дім «Ін Юре». — С. 697.

5. Конвенція про передачу засуджених осіб 1983 р. // Міжнародні договори України про правовідносини та правову допомогу. Двосторонні та багатосторонні міжнародні договори : офіц. вид. — К. : Вид. дім «Ін Юре». — С. 744.

6. Про приєднання до Конвенції про передачу засуджених осіб // Міжнародні договори України про правовідносини та правову допомогу. Двосторонні та багатосторонні міжнародні договори : офіц. вид. — К. : Вид. дім «Ін Юре». — С. 744.

7. Додатковий протокол до Конвенції про передачу засуджених осіб // Міжнародні договори України про правовідносини

та правову допомогу. Двосторонні та багатосторонні міжнародні договори : офіц. вид. — К. : Вид. дім «Ін Юре». — С. 755.

8. Про ратифікацію Додаткового протоколу до Конвенції про передачу засуджених осіб // Міжнародні договори України про правовідносини та правову допомогу. Двосторонні та багатосторонні міжнародні договори : офіц. вид. — К. : Вид. дім «Ін Юре». — С. 755.

9. Європейська конвенція про видачу правопорушників // Міжнародні договори України про правовідносини та правову допомогу. Двосторонні та багатосторонні міжнародні договори : офіц. вид. — К. : Вид. дім «Ін Юре». — С. 638.

10. Про ратифікацію Європейської конвенції про видачу правопорушників, Додаткового протоколу 1975 р. та Другого Додаткового протоколу 1978 р. : Закон України від 16 січ. 1998 р. № 43/98-ВР // Міжнародні договори України про правовідносини та правову допомогу. Двосторонні та багатосторонні міжнародні договори : офіц. вид. — К. : Вид. дім «Ін Юре». — С. 636.

11. Європейська конвенція про нагляд за умовно засудженими або умовно звільненими правопорушниками // Міжнародні договори України про правовідносини та правову допомогу. Двосторонні та багатосторонні міжнародні договори : офіц. вид. — К. : Вид. дім «Ін Юре». — С. 674.

12. Про приєднання України до Європейської конвенції про нагляд за умовно засудженими та умовно-звільненими правопорушниками : Закон України від 22 верес. 1995 р. // Міжнародні договори України про правовідносини та правову допомогу. Двосторонні та багатосторонні міжнародні договори : офіц. вид. — К. : Вид. дім «Ін Юре». — С. 674.

13. Конвенція про передачу провадження в кримінальних справах від 15.05.1972 р. // Міжнародні договори України про правовідносини та правову допомогу. Двосторонні та багатосторонні міжнародні договори : офіц. вид. — К. : Вид. дім «Ін Юре». — С. 721.

14. Про приєднання України до Європейської конвенції про передачу провадження в кримінальних справах : Закон України від 22 верес. 1995 р. // Міжнародні договори України про правовідносини та правову допомогу. Двосторонні та багатосторонні

міжнародні договори : офіц. вид. — К. : Вид. дім «Ін Юре». — С. 721. <http://www.zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2453-17>.

15. Конвенція про передачу осіб, які страждають психічними розладами, для проведення примусового лікування 1997 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.zakon.rada.gov.ua/laws/show/997_028.

16. Конституція України від 28.06.1996 // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — № 30. — Ст. 141.

17. Про судоустрій та статус суддів : Закон України від 7 лип. 2010 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу :

18. Про міжнародне приватне право : Закон України від 23 черв. 2005 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2709-15>.

19. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансування тероризму : Закон України від 28 листоп. 2002 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.zakon.rada.gov.ua/laws/show/249-15>.